

X 141520

KLIÓ

és a médiagalaxis

Tanulmányok a 70 éves Buzinkay Géza tiszteletére

Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	11
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	37
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	53
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	69
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	85
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	101
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	117
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	133
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	149
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	165
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	181
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	197
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	213
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	229
Buzinkay Géza: A magyar nyelv és irodalom története	245

Corvina – Eszterházy Károly Főiskola

X 141520

Az ünnepeltet, Buzinkay Gézát a tanulmányok szerzői mellett
köszönti még:
Kaján Tibor, aki néhány, a médiával kapcsolatos rajzát a kötet
rendelkezésére bocsátotta;
volt kollégái a Corvina Kiadóból;
Demeter Zsuzsanna és Jalsovszky Katalin muzeológusok
és fotótörténészek,
akik az ünnepelt életéhez, munkásságához kapcsolódó
fényképszeállítást készítették

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000911902

Szöveg és illusztráció © Szerzők

Jelen kiadvány a jogtulajdonos írásos engedélye nélkül
sem részben, sem egészben nem másolható,
sem elektronikus, sem mechanikus eljárással, ideértve a fénymásolást,
számítógépes rögzítést vagy adatbankban való felhasználást is.

Kiadja 2011-ben a Corvina Kiadó Kft., az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
e-mail: corvina@lira.hu · www.corvinakiado.hu

és az Eszterházy Károly Főiskola
3300 Eger, Eszterházy tér 1.

Felelős kiadó: Kúnos László, a Corvina igazgatója
Műszaki vezető: Illyés Éva
Felelős szerkesztő: Gspann Veronika

ISBN 978 963 13 6019 6

X 141520

Tartalomjegyzék

Köszöntő	7
Aczél Petra: Új média, hír, retorika	9
Andok Mónika: Folytonosság és változás a XXI. század alakuló sajtótörténetében	21
Barna Béla: Az Eger-patak árvizei a helyi sajtóban	37
Bernáth László: A sajtótörténet szükségességéről és hasznáról	52
Buza Péter: Szellemjárás Pesten, a Nyíri-házban	68
Buzinkay Péter: Gondolatok a magyar műtárgy-restitúcióról	77
Császtvay Tünde: Sietős hymnus a sajtótörténész évfordulójára	92
Csépányi Zsolt: Homlokzat, incidens, attitűd	98
Demeter Márton: Médiaszerepek	110
Földes Anna: A közírás művésze	120
Frank Tibor: A magyar gimnázium aranykora	133
Gebei Sándor: „Pro et contra” Nagy Péter cárról	149
Gyáni Gábor: Képi források és képi fantázia a történetírásban	167
Herzog Csilla: Készségfejlesztés a médiaoktatásban	177
Jeszenszky Géza: Antall József öröksége	186
Kapronczay Károly: Régi tabáni történetek	196
Martin József: Két író, két nekrológ és a sajtó	205
Monok István: „Sum ex libris...”	212
Murányi Gábor: Olvasói üzenetek a „hírlapíró kartársnőnek”	227
Pók Attila: A Traumatized State and Nation	238
Pólya Tamás: A számítógépes kommunikáció mediális sajátosságairól	247

Ráday Mihály: Legszemélyesebb közügyem	272
Romsics Ignác: Magyar történetírás a neoabszolutizmus korában	281
Saly Noémi: Mi újság a kávéházban?	301
Sárközi Mátyás: Hírünk a világban	311
Sipos Balázs: Nőtípusok médiareprezentációja a Horthy-korszakban	319
Széchenyi Ágnes: Az elbeszéléstől a filmforgatókönyvig	330
Tomsics Emőke: Mutatio delectat	346
Ujvári Hedvig: Jókai Mór kritikai fogadtatása a pesti német nyelvű sajtóban 1867 után	361
Vermes Gábor: Utóhang a magyar reformkor történetéhez	372
Kaján Tibor karikatúrái	9, 21, 31, 59, 169, 207, 213, 248, 363
Függelék	
Buzinkay Géza pályafutásához kapcsolódó képek	383
Buzinkay Géza szakirodalmi publikációi	391

Monok István

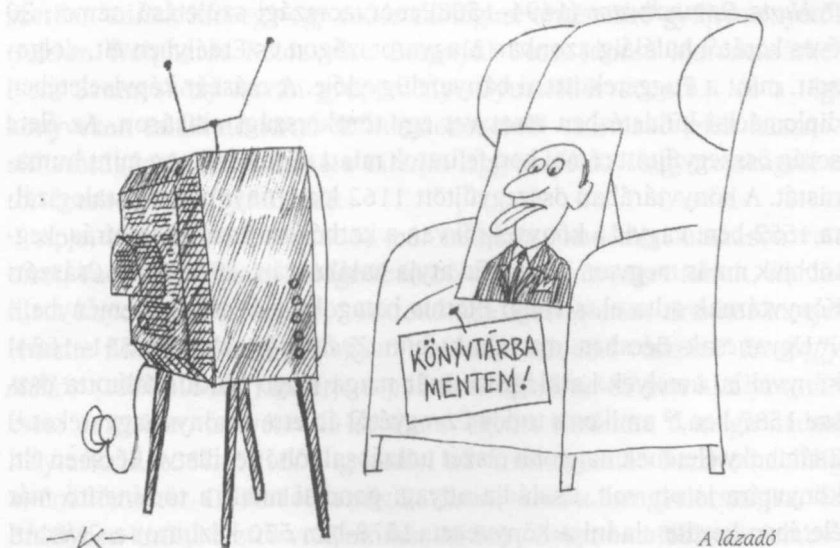
„Sum ex libris...”

*A kéziratos könyvbejegyzések szerepe a XVI. századi tudós
könyvtárak rekonstrukciójában*

A magyar történetírók, az Európában is az egyik legrégebbi könyvtörténeti folyóirat, az 1876-ban alapított *Magyar Könyvszemle* hasábjain kezdték a könyvtár- és az olvasmánytörténet levéltári forrásainak közlését. Főként az egyes korszakokból fennmaradt könyvbejegyzéseket, amelyek különféle forrásokból származtak (hagyatéki összeírások, konfiskálási jegyzőkönyvek, könyvszámlák stb). A két világháború között, egyéni kutatói teljesítményként, Iványi Béla életművének nagy részét az ilyen források feltárásának szentelte, közleményei külön kötetben is megjelentek.¹ Ha arra gondolunk, hogy az *Annales* iskola tagjai is ebben az időben kezdték el hasonló források rendszeres kiadását és elemzését, és Lucien Febvre csak 1941-ben hirdetett programot a hagyatéki összeírásnak, mint forrástípusnak a módszeres elemzésére,² akkor elégedettek lehetünk a magyar történészek teljesítményével. Az 1950-es években Jakó Zsigmond az anyagi kultúra története egységes kutatásának fontosságát hangsúlyozta.³ Vagyis azt, hogy a hagyatékban szereplő mindennemű tárgy együttesét kell vizsgálni, és nem külön a könyveket, a képeket, az ékszereket, a ruhákat, és más ingóságokat. Ugyanebben az írásában utal arra is, hogy nem elég csupán a levéltári források számbavétele egy-egy korszak könyvkultúrájának a jellemzéséhez, a ma is kézbe vehető könyvek kéziratos bejegyzései és más egykori tulajdonjegyei (ex libris, supralibros, régi sorszám, raktári jelzet stb.) komoly forrásanyagot őriznek. Olyat, amely az egykori gyűjtemények rekonstrukciójának alapja lehet, tájékoztat az elveszett könyvek mennyiségéről, a könyvhasználati szokásokról, és néha az olvasás körülményeiről is.⁴ Jakó Zsigmond az 1960-as években rendszeres provenienciakutatást végez-

tetett tanítványaival a kolozsvári és más régi erdélyi gyűjteményekben. Az anyaggyűjtés nagyjából füzetekbe jegyezve maradt ránk, egy kis könyv megjelent a 70-es évek elején, majd a 80-as években már több kötet szerzője is felhasználta azokat.⁵ Jakó kortársa, Gustav Gündisch hasonló rendszerességgel dolgozott az erdélyi százok fennmaradt könyveiben, eredményeinek nagyobb részét közre is adta tanulmányaiban.⁶ Az 1980-as években a könyvtörténeti kutatások jelentős támogatásban részesültek a Magyar Tudományos Akadémiától, és a 90-es években már a könyvtáranként kiadott kötetkatalógusok mellett megtervezhettük a Kárpát-medence régi könyvállományai közös számítógépes katalógusát is.⁷ Közben befejeződött a levéltári források rendszeres kutatása is, az eredmények részmerlegét is közöltük.⁸

Ha sorra vesszük a XVI–XVII. századból fennmaradt könyvtári összeírások tulajdonosait, illetve a ma létező régi könyvgyűjtemények darabjaiban őrzött kézírásos bejegyzésekben szereplő neveket, rögtön több érdekességet láthatunk. Az első az, hogy a két névsor komplementer halmazt képez, vagyis nagyon kevés olyan egykori könyvtulajdonos ismerünk, akinek könyvei összeírása és maguk a könyvei is fennmaradtak. A másik jellegzetessége a két névsornak az, hogy alig akad köztük olyan, akinek valamilyen, a korban keletkezett írásművét ismer-

jük, illetve olyan, akiről tudjuk, hogy beiratkozott valamilyen közép-, vagy felsőfokú oktatási intézménybe (márpedig ők biztosan tudtak olvasni, és használtak könyveket). Vagyis a Magyar Királyság XVI–XVII. századi alkotó értelmiségének olvasmányműveltségét más forrásokból, főként írásműveik szellemisége, idézetei alapján jellemezhetjük. A jelenség, amelyet említettem, általános igazság szintjén igaz, ennek ellenére sikerült a XVI–XVII. századi magyarországi és erdélyi tudósok közül számosnak néhány könyvét megtalálni. Ezeknek a könyveknek a vizsgálata ráadásul több olyan következtetést is megenged, amely általánosítható a korszak értelmiségi rétegére.

A ma is meglévő könyvek bejegyzései egy másik általános jelenséget is felfednek. Nevezetesen azt, hogy a könyvbeszerzés nehézségei, illetve a könyvhiány miatt a közép-európai régióban, így Magyarországon is sokkal gyakoribb az az eset, hogy egy könyv számos család vagy intézmény könyvtárát is gazdagította. Ennek megfelelően több tulajdonos nevét hordozzák az egyes darabok, és gyakoribb az „et amicorum” típusú bejegyzés is.⁹ Ez utóbbi egyértelműen a közös könyvhasználat gyakoriságára utal.

A XVI. századi magyarországi tudós könyvtárak történetét a szakirodalom röviden foglalja össze.¹⁰ Megemlékeznek három nagy gyűjteményről, jöllehet közülük kettő csak kis részben volt Magyarországon.

Hans Dernschwam (1494–1568) morvaországi születésű német, 20 éves korától haláláig azonban Magyarországon és Erdélyben élt, dolgozott, mint a Fuggerek itteni bányafelügyelője. A császár képviselőként diplomáciai küldetésben részt vett egy törökországi utazáson. Az élete során összegyűjtött római kori feliratok miatt tarjuk számon mint humanistát. A könyvtárában összegyűjtött 1162 kiadványt maga katalogizálta 1552-ben, vagyis a könyvekről van a korból származó összeírás. Legtöbbjük ma is megvan, hiszen fia atyja halála után, 1575-ben a Császári Könyvtárnak adta el, s Hugo Blotius betagolta a bécsi gyűjteménybe.¹¹

Ugyancsak Bécsben maradtak fenn *Zsámboky János* (1531–1584) könyvei is, amelyek katalógusát már maga Hugo Blotius állította össze 1587-ben,¹² amikor a tudós özvegyétől átvette a könyvhagyatékot.¹³ Zsámboky életének nagyobb részét utazással töltötte, illetve Bécsben élt, könyvtára is ott volt. Családja anyagi gondjai miatt a történetíró már életében kezdte eladni a könyveket: 1578-ban 530 kéziratot a Császári

Könyvtárnak, de a gyűjteményt gyakorlatilag folyamatosan adta el. Halálakor 3327 kötetet számláltak össze, s írtak katalógusba.

A harmadik nagy humanista könyvtárról nincsen korabeli katalógusunk, a ma ismert 572 munkát (342 kötet) 32 különböző könyvtárban találták meg a kutatók. *Dudith András* (1533–1589) élete, szellemi útja az egyházát a Tridenti Zsinaton képviselő főpaptól az antitrinitarizmus tanításaival szimpatizáló független értelmiségiig önmagában is tanulságos. Francia monográfusa, Pierre Costil 1935-ben külön fejezetben foglalta össze az európai hírnevű tudós olvasmányaira vonatkozó addigi ismereteket, s felsorolta az általa ismert, Dudith possessorbejegyzését tartalmazó könyveket, de főleg kéziratokat.¹⁴ A *Dudith-könyvtár* tulajdonosi bejegyzések alapján történt rekonstrukciója¹⁵ ezt a képet lényegesen összetettebbé teszi. Még akkor is, ha a teljes könyvtár történetének csupán epizódjait sikerült felfedni. Jelenlegi ismereteink szerint Dudith András könyvtára lényegesen nagyobb lehetett, ám most nem foglalkozunk vele, annál is inkább nem, mert maga a könyvtár a tulajdonos életének utolsó éveiben Breslauban (ma Wrocław), vagyis Sziléziában volt. Az özvegy adta el a Dietrichstein családnak, amely bibliotékát a harmincéves háborúban, 1645-ben a svéd csapatok magukkal vitték Svédországba. A könyvek azonban nem maradtak meg egyetlen gyűjteményként.

Sorolhatnánk még azokat a példákat, amelyek ugyan nem jegyzékszerűen adnak hírt egy-egy tudós filológus, történetíró gyűjteményéről (Adrian Wolphardé Kolozsvárt, Baranyai Decsi Jánosé Marosvásárhelyen, Szamosközy István gyűjteménye Gyulafehérvárt stb.), de a régi könyveken található korabeli tulajdonosoktól származó jelek hasznosíthatóságának bemutatására talán a legjobb példa Magyarországról a történetíró Istvánffy Miklósé.

Apja, Istvánffy Pál († 1553) már maga is akadémiai utazáson vett részt, Padovában majd Bolognában bölcsészetet és jogot tanult, humanista kapcsolatai ismertek.¹⁶ Patronátusa alatt Martin Brenner megjelentette Antonio Bonfini magyar históriájának első részeit.¹⁷ *Istvánffy Miklós* (1538–1615) karrierje a politikus főúré. 1569-ben királyi tanácsos, 1582-ben, testvérével, Istvánnal együtt báró lett, ő maga nádori helytartó is. 1587-től 1608-ig királyi udvarmester, ettől kezdve haláláig ajtónállómester. II. Rudolf szolgálatában utazott Lengyelországba, és Erdélyben királyi biztos volt, amikor Báthory Zsigmond többször lemon-

dott fejedelemségéről a Habsburgok javára. Istvánffy Miklós is régi horvát nemesi családból nősült.

Az ifjú Istvánffy több kiváló humanistának köszönhetette alapos műveltségét. Várday Pál érsek mellett kezdte pályáját, majd Oláh Miklós haláláig a történetíró érsek titkára volt. Padovai egyetemi tanulmányait (1552–1556) is az ő támogatásával végezte. Itt került barátságba Zsámboky Jánossal is. Hazatérve megtartotta a külföldön szerzett kapcsolatokat, tagja volt a Pozsonyban élő Nicasius Ellebodius humanista körének. Ehhez szűkebben Oláh Miklós, Zsámboky János, Radéczy István, Istvánffy Miklós és Georg Purkircher tartozhattak, de kibővült Batthyány Boldizsárral és a nála tartózkodó Carolus Clusius németalföldi botanikussal.

Nem tudjuk, hogy Istvánffy Miklós aktív politikai pályája alatt hol tartotta könyveit, talán a horvátországi Vinicán vagy Paukovecen, ahol élete nagy művét, a magyar történeti összefoglalást írta.¹⁸ De ennél nagyobb gond az, hogy a könyvtárnak csak elenyésző töredékét ismerjük, a mai napig összesen 36 kötetet. Ezekből azonban megállapítható, hogy a könyvtár nagysága meghaladta a 2000-et. Miként?

Berlász Jenő 1959-ben kiadott alapvető tanulmányában megírta a könyvtár historiográfiáját, ismertetett valamennyi addig felbukkant kötetet (mindössze 8 kötet), feltevésekkel élt a könyvtár lehetséges egyéb darabjait illetően, és mérlegelte a könyvtár elhelyezésének a kérdését is.¹⁹ Felhívta a figyelmet, hogy azokban a kéziratkötetekben, amelyek fennmaradtak (történeti forrásgyűjtés, megjelent ritka nyomtatványok, antik görög szerzők munkáinak másolatai), feltűnik egy „raktári jelzet”. Ezek szerint a *folio* méretű kéziratgyűjtemények a 180-as és 190-es számtartományból valók. Kihangsúlyozta, hogy e számok mögött egy rendezett, több száz kötetes könyvtárat kell sejtenünk. És valóban igaza van, és ezt az újabban fellelt darabok is bizonyítják. A jelzet típusú szám megjelenik ugyanis a később ismertté vált nyomtatványokon is, és a legmagasabb a 2320-as (!). Több szám akad a 1500 és 2000 közötti számtartományból is.

Pajkossy Györgyné 1970-ben kezdte el a kiegészítő információk közlésének sorát, említve Istvánffy Hieronymus Cardanus-kötetét.²⁰ Amikor Berlász Jenő a saját közleményének kiegészítését megírta,²¹ akkor csak a zágrábi Akadémiai Levéltárban lévő újabb kéziratok kötetéről tudott beszámolni,²² és újabb adatokat közölt a könyvtár sorsára vonatkozó-

an. Teljesen elfogadható logikával felvetette ugyanakkor, hogy a Horvát Nemzeti Könyvtár Hilarius-korvinája²³ elképzelhetően az Istvánffy család révén került a Draskovichokhoz, és onnan mostani helyére.

Berlász Jenő bőven kifejtette az Istvánffy-könyvtár szétszóródásának lehetséges útjait, és feltevései sorra igazolódnak. A magyar történetíró könyvtárából Vitruvius Pollio építészeti alpműve az Arad Megyei Könyvtár állományát gazdagítja, elképzelhetően felföldi kitérővel, hiszen az Arad megyei Közművelődési Egyesület a XIX. század elején vásárolta, csakúgy, mint a Csáky-könyvtárat is.²⁴ Egy másik könyv, Nicolaus Reusner török történeti szöveggyűjteménye Zágrábban került elő, a Zrínyi-könyvtárból.²⁵ Berlász Jenő első tanulmányában (1959) joggal vette számba Istvánffy humanista kapcsolati rendszerét, és hangsúlyozta, hogy az ő műveiket bizonyára megkapta vagy megszerezte. Felidézi a Carolus Clusiusszal történt levélváltást is, amelyben könyveket kér barátjától.²⁶

Említettük a pozsonyi humanista körrel fenntartott kapcsolatát, illetve azt, hogy Batthyány Boldizsár is ehhez a körhöz tartozott. Németújvár, ha nem Gráz felől a Mura mentén tartott Vinicára, útba is esett Istvánffynak hazafelé. Az Istvánffy-szakirodalomban eddig ismeretlen az a könyv, amelyet a főúr 1570-ben Beythe Istvánnak, Batthyány udvari lelkészének ajándékozott. Reginaldus Gonsalvius Montanus munkájáról van szó, amelyet a spanyol inkvizíció kegyetlenségei ellen írt,²⁷ és amely Heltai Gáspár *Háló* című munkájának fő forrása lett.²⁸ A könyv egy Beythe által összeállított kolligátumban maradt fenn, de a kötet többi tagja nem Istvánffytól való.²⁹ A Gonsalvinus-mű címlapjára Beythe István jegyezte fel: *Magnificus dominus Nicolaus Istwanffy in signum amicitiae dono dedit 1570. Sapien. Cap. 5. Tunc stabuit justus in magna constantia, aduersus eos qui se angustiauerunt etc.* A budapesti Egyetemi Könyvtárban van az a könyve, amelyet viszont ő kapott ajándékba Batthyányi Boldizsártól. Philippe de Mornay (Mornaeus) *De veritate christianae religionis liber...* című vitairata 1586-ban került a történetíró birtokába, ahogy azt az előzéklap rectóra ő maga jegyezte fel: *Magnificus Dominus Balthasar de Batthian Magister Dapiferorum Nicolao Isthuanfi dono dedit Januarii 1586.*³⁰

Ez utóbbi adatot Boross Klára is közölte egy alapvető tanulmányban, amelyben a pozsonyi humanista kör könyvhasználatát jellemezte.³¹

Részletesen, adatokkal alátámasztva bizonyítja a könyvek forgalmát, ajándékozásokat, örökléseket. Elfogadja Pajkossyné véleményét, hogy Nicasius Ellebodus azon könyvei, amelyek a soproni jezsuitáktól kerültek a fővárosi gyűjteménybe, Istvánffy könyvtárából valók. Magukon viselik az Istvánffy kezével írt jellegzetes sorszámot (raktári jelzetet). A kutatásnak azonban még nincsen vége, hiszen Farkas Gábor az Egyetemi Könyvtár régi állományának rendezésekor további kötetekre akadt. Pajkossyné már 1983-ban felsorolt néhány szerzőt, akiknek könyveiben Istvánffy bejegyzést látott, vagy a kötésen az ismert *supralibro*.³²

Külön figyelniünk kell ugyanis arra a tényre, hogy Istvánffy Miklós egységes módon bekötötte könyveit, vagyis bibliofil könyvgyűjtőként tarthatjuk számon. A könyvek kötésén családi címere a legmagasabb elfoglalt tisztségre utaló körirattal szerepel: *Nicolaus Isthvanfi de Kisazsonfalwa Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliarius ac Regni Hungariae propalatinus*, vagyis 1582 utániak azok a kötések, amelyeken ez szerepel. Tudatos és rendszeres könyvtárgyarapítására utal az a tény is, hogy már korábban, 1575-ben *ex librist* készíttetett magának. Ennek körirata: NICOLAVS ISTHVANFFII S. CAES. M | SECRETARIVS | AETATIS SVAE XXXVI | ANNO DOMINI M.D.LXXV.³³ Ugyancsak bibliofil mozzanat az is, hogy a Batthyány Boldizsártól kapott, a fentiekben említett kötetbe fontosnak tartotta saját kezűleg beírni az ajándékozás tényét. Igaz, az előkerült közel félszáz könyvének egy része kiadói kötésben őrződött meg, és a kötet sorszámozásán kívül csak kevés helyen találkozzunk tulajdonosi bejegyzésével.

Ejtsünk néhány szót olvasási szokásairól. Fennmaradt könyvei tanúsítják, hogy ő maga is sokat olvasott, a margón, a sorok közt figyelemfelhívó jeleket tett, néhány szavas kiegészítést vagy javítást a szöveghez. A legszebb példa ilyen szokására az *Appendix Bibliothecae Conradi Gesneri... per Conradum Lycosthenem...* című kézikönyv.³⁴ Ebben több helyen kiegészítette a szerző ismereteit. A XV–XVI. századi bestseller, XIV. századi útleíróról, Jean de Mandeville-ről írtakat így egészítette ki: *extat liber Ioannis de Mandeuille militis peregrinationum impressus Moguntiae, anno 1475 sed in(...) sunt falsa fere omnia. Inter alia scribit apud Turcas esse homines qui absque patre et matre nascuntur cum quibus ipse fuerit locutus et conuersatus*. Ez a bejegyzés két fontos dolgot elárul: Istvánffy figyelt a törökökkel kapcsolatos minden leírásra,

még ha az éppen mesés, csodálatos születésekről szolt is. Másrészt a kezében volt, és olvasta ezt az ősnymtatványt,³⁵ minden bizonnyal otthon (vagy valahol kijegyzetelte, és otthon kiegészítette a Gesner-kötetet, bár ez kevésbé valószínű). Thurae de Castello nevénél észrevett egy súlyos nyomdahibát, és áthúzta a *Thurae*-t, a margón javította: *Bonaventura de Castello-ra* (és így már értelme is van). Egy dalmát, Tranquillus Parthemius Andronicus nevéhez a következő életrajzi kiegészítést tette: *Tranquillus iste Andronicus nunque docuit literas Lipsiae, sed fuit Secretarius Ludovici Griti tam Constantinopoli quam ubique usque ad obitum eius. Mortuus est Sebenici in Dalmatia anno 1572.*

Istvánffy Miklós könyveinek egy részét paukoveci birtokaival együtt a zágrábi jezsuitákra hagyta.³⁶ A maradék könyveit leányai örökölték, miután fia nem élte meg a felnőtté válást. Éva lányát Draskovich János bán, Orsolyát Lipcsey János, Katalint Keglevich György vette feleségül, vagyis a legelőkelőbb horvát családokba kerültek. A könyvek sorsa csak Draskovich János vonalán követhető. Az ő fia, a későbbi győri püspök (Draskovich György) a soproni jezsuitáknak ajándékozott belőlük.³⁷ Mária Teréziának a jezsuita rend működését beszüntető rendelete után a jezsuita könyvtárak szétszóródtak. Hasonló sorsa jutottak azok a főnemesi könyvtárak is, amelyek megélték a XX. századot (és némelyikben kellett lennie egykor Istvánffy birtokában volt könyvnek), de reméljük, hogy a rendszeres katalogizáló munka és a számítógépes rendszerek egyszer felszínre hoznak további darabokat is a magyar történetíró főnemes könyvtárából.

Jegyzetek

- ¹ IVÁNYI Béla: Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon (1600-ig). *Magyar Könyvszemle*, 1929. 33–48, 193–208., *MKsz*, 1930. 113–128, 296–302, *MKsz*, 1931. 60–63, *MKsz*, 1932/34. 13–88, önálló kötetként: Bp., 1937.; új kiadásban, a kéziratban maradt XVII. századi résszel együtt: *A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése*. Sajtó alá rend. és a függelékét összeáll.: HERNER János – MONOK István. Szeged: JATE, 1983. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 11.)
- ² Lucien FEBVRE: Ce qu'on peut trouver dans une série d'inventaires mobiliers. *Annales d'histoire sociale*, 1941, 41–54.

- ³ JAKÓ Zsigmond: Az otthon és művészete a XVI–XVII. századi Kolozsváron. In: *Kelemen Lajos Emlékkönyv. A Bolyai Tudományegyetem Kiadványai I. Tanulmányok.* Bukarest–Kolozsvár: 1957, 361–393., Ugyanez megjelent In: *A reneszánsz Kolozsvár.* Összeállította: KOVÁCS András. Szerk.: KOVÁCS KISS György. Kolozsvár: Kolozsvár Társaság, 2008, 84–125.
- ⁴ Az egyik legérdekesebb példa a XVII. századi magyar költő, politikus és hadvezér Zrínyi Miklós fennmaradt könyvei vizsgálata alapján említhető. Egyik könyvének lapjai között egy légy maradványát megvizsgálva állítható, hogy este olvasta, gyertyafénynél. Az olvasásban zavarta a fényre odarepülő rovar, összecsapta a kinyitott könyvet, és miután a zavaró tényezőt kiiktatta – úgy gondoljuk – folytatta munkáját.
- ⁵ DANKANITS Ádám: *XVI. századi olvasmányok.* Bukarest: Kriterion, 1974. Ennek német kiadása: Dankanits, Ádám: *Lesestoffe des 16. Jahrhunderts in Siebenbürgen.* Bearbeitung der deutschen Ausgabe: Gustav Gündisch. Bukarest. Kriterion 1982. SIPOS Gábor: *A kolozsvári Református Kollégium könyvtára a XVII. században* (Olvasmánytörténeti Dolgozatok, 1.). Szeged: 1991, Scriptum Erdélyi könyvesházak I. JAKÓ Klára: *Az első kolozsvári egyetemi könyvtár története és állományának rekonstrukciója (1579–1604).* Szeged, 1991, Scriptum (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 16/1.)
- ⁶ Posztumusz összegyűjtve is megjelentek a Schriften zur Landeskunde Siebenbürgens sorozat 14. köteteként: *Aus Geschichte und Kultur der siebenbürger Sachsen. Ausgewählte Aufsätze und Berichte von Gustav Gündisch.* Köln–Wien: Böhlau, 1987.
- ⁷ A Magyarországon, Szlovákiában, Romániában, Ausztriában és Horvátországban folyó munka eredményeiről összefoglalóan l.: MONOK, István: Vingt ans de recherche sur la culture du livre dans le bassin des Carpates. In: *Revue française d'histoire du livre.* Genève: Droz, 2001. 199–222, a számítógépes rendszerről: Monok István: The Union Catalogue of Rare Book Collections in the Carpatian Basin: about the Expert System on Book History in Hungary. *CERL Papers VII* (2007) 7–14.
- ⁸ MONOK István: Die Buch- und Lesekultur in Ungarn der frühen Neuzeit. Teilbilanz der Ergebnisse einer langen Grundlagenforschung (1980–2007). Mitteilungen der Gesellschaft für Buchforschung in Österreich. 2008/1. 7–31. Az első összefoglalás is megjelent, amelyben már támaszkodhattunk a feltárt forrásokra: MONOK István: *Les bibliothèques et la lecture dans le Bassin des Carpates, 1526–1750.* Paris: Champion 2010.
- ⁹ Erről a bejegyzés-típusról Európában lásd: Geoffrey D. HOBSON: „Et amicorum”, The Library 5. series, Vol. IV, No. 2, 1949, 87–99. Donatella Nebbiai Della Guarda: Letture e circoli eruditi tra quattro e cinquecento: a proposito dell'Ex libris „et amicorum”, in *I luoghi dello scrivere da Francesco Petrarca agli albori dell'età*

- moderna. *Atti del Convegno internazionale di studio dell'associazione italiana dei Paleografi e Diplomatisti, Arezzo, 8–11 ottobre 2003*, a cura di Caterina Tristano, Marta Calleri, Leonardo Magnionami, Spoleto, 2006, 375–395. Angela Nuovo, „Et amicorum”: *Costruzione e circolazione del sapere nelle biblioteche privata del cinquecento*, in *Libri, biblioteche e cultura degli ordini regolari nell'Italia moderna attraverso la documentazione della Congregazione dell'Indice*. Atti del Convegno Internazionale, Macerata, 30 maggio – 1 giugno 2006, a cura di Rosa Maria Borraccini, Roberto Rusconi, Città del Vaticano, 2006, Bibliotheca Apostolica Vaticana, 105–127. (Studi e testi, 434.); A magyarországi példák összefoglalása: Monok István: „Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum” Az „et amicorum” bejegyzésről és a közös könyvhasználatról. In: *Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek. Humanizmus és gratuláció*. Szerk.: CSÁSZTVAY Tünde – NYERGES Judit. Budapest: Balassi Kiadó, 2009, 266–276.
- ¹⁰ BERLÁSZ Jenő: Die Entstehung der ungarischen Bibliothekskultur im 16–17. Jahrhundert. In: *Magyar Könyvszemle*, 1974. 14–28; CSAPODI Csaba: Ungarische Bibliotheksgeschichte. Vom Mittelalter bis zum Frieden von Szathmár (1711). In: *Gutenberg-Jahrbuch*, 1984. 332–357.; MONOK István: Private Bibliotheken in Ungarn im 16. Jahrhundert. In: *Bibliotheken und Bücher im Zeitalter der Renaissance*. Wolfenbütteler Abhandlungen zur Renaissanceforschung. Bd. 16. Hrsg. von Werner Arnold. Wiesbaden: Harrassowitz 1997, 31–54. MONOK István: Deux siècles de culture de la lecture dans le bassin des Carpates (1526–1730). In: *Le berceau du livre: autour des incunables*. Études et essais offerts au Professeur Pierre Aquilon par ses élèves, ses collègues et ses amis. Sous la dir. de Frédéric BARBIER. Numéro spéciale de la Revue française d'histoire du livre. Genève: Droz, 2003, 297–306.
- ¹¹ *Die Bibliothek Dernschwam. Bücherverzeichniss eines Fugger-Agenten in Ungarn*. Hrsg. von Jenő BERLÁSZ. Szeged, 1984, JATE.
- ¹² *Die Bibliothek Sambucus, Katalog, Nach der Abschrift von Pál Gulyás*. Hrsg. von István MONOK, Péter ÖTVÖS, András VARGA. Szeged: JATE, 1992. BORSA, Gedeon – WALSH, James E.: Eine gedruckte Selbstbibliographie von Johannes Sambucus. *Magyar Könyvszemle*, 1965. 128–133. BORZSÁK, István: Ein Copernicus-Exemplar aus der Bibliothek des Joannes Sambucus in Debrecen. *Magyar Könyvszemle*, 1965. 133–138.
- ¹³ A könyvekből Sebastian Tengnagel, a későbbi könyvtáros elég sokat magához vett, szerencsére az ő hagyatéki leltárában ezeket külön írták össze: Adattár 13/411–418.
- ¹⁴ Pierre COSTIL: *André Dudith humaniste hongrois 1533–1589. Sa vie, son œuvre et ses manuscrits grecs*. Paris: Société D'édition Les Belles Lettres. 1935.
- ¹⁵ *András Dudith's Library. A partial reconstruction*. Ed. by JANKOVICS József – MONOK István. Szeged: JATE, 1993. PALUMBO, Margherita: Intorno a un Cardano

- annotato da Andreas Dudith. *Bruniana et Capanelliana. Ricerche filosofiche e materiali storico-testuali*, 7(2002) 555–567.
- ¹⁶ Vö.: HOLUB József: Istvánffy Pál. In: *Dolgozatok Békefi Remig egyetemi tanári működésének emlékére*. Szerk.: PINTÉR Jenő. Budapest: Stephaneum Nyomda, 1912, 222–237.
- ¹⁷ *Rerum Ungaricarum decades tres*. Basileae, 1543 (RMK III. 344.)
- ¹⁸ Istvánffy történeti műve *posztumusz*, Pázmány Péter támogatásával jelent meg Kölnben. *Historiarum de rebus Hungaricis libri XXIV*. Coloniae Agrippinae, 1622.
- ¹⁹ BERLÁSZ Jenő: Istvánffy Miklós könyvtáráról. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1959*. Budapest: OSZK, 1961, 202–240. Nem tartjuk feladatunknak az általa közölt bibliográfiai adatok megismétlését. Ő maga a következő munkát tartotta a legfontosabbnak a könyvtár történetére vonatkozóan: BÓTA Károly: *Istvánffy Miklós*. Budapest: 1938. A Berlász által is leírt (224–225), de akkoriban lappangó Forgách Ferenc-kézirat Kismartonban ma is megvan: Schlossbibliothek, Zimmer V. Kasten B. Regal 5/24. (Zvara Edinának köszönöm a jelzetet.)
- ²⁰ PAJKOSSY Györgyné: A két Mercurius Gallobelgicus. *Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei*, V(1970) 239–247. (80. jegyzet): *Somniorum synesiorum omnis generis insomnia explicantes libri IIII*. ... Basileae, 1562, Sebastianus Henricpetri.
- ²¹ BERLÁSZ Jenő: Újabb információk Istvánffy Miklós könyvtáráról. *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1972*. Budapest: OSZK, 1974, 215–244.
- ²² A zágrábi kódex szövegeinek értelmezéséről I.: BALÁZS Mihály – MONOK István: Történetírók Báthory Zsigmond udvarában. Szamosközy István és Baranyai Decsi János kiadatlan műveiről. In: *Magyar reneszánsz udvari kultúra*. Szerk.: R. VÁRKONYI Ágnes. Budapest: Gondolat Kiadó, 1987, 249–262.
- ²³ *De sancto Trinitate*, Zagreb, R 4071.
- ²⁴ Vitruvius POLLIO: *De architectura libri decem* ... cum commentariis Danielis Barbari ... Venetiis, 1567, Apud Franciscum Franciscum Senensem, Johannes Crugherum Germanum. Elena Rodina Colta: Un exemplar din biblioteca istoricului maghiar Nicolaus Istvánffy, identificat la Arad. In: *Biblioteca si Cercetarea*. VII. Academia R. S. Romania-Filialia Cluj-Napoca, 1983. 182–187. A román szerző feltételezi, hogy Istvánffy személyesen is találkozhatott Daniele Matteo Alvise Barbaróval, a Vitruvius-szöveg kiadójával, bár érvként csak annyit mond, hogy Istvánffy is járt Padovában abban az időben, amikor Barbaro dolgozott a könyvön.
- ²⁵ Bibl. Zriniana 1991, 184–185. (Nr. 141.)
- ²⁶ Vö.: ISTVÁNFFI Gyula: *A Clusius-codex mycologici méltatása*. Budapest: 1900, 213–214.
- ²⁷ *Sanctae inquisitionis Hispanicae artes aliquot detectae, ac palam traductae. Exempla aliquot, praeterea quae suo quoque loco in ipso opere sparsa sunt, seorsum reposita, in quibus easdem Inquisitorias artes veluti in tabulis quibusdam*

- in ipso porro exercitio inuiri licet. Addidimus appendicis ...* Reginaldo Gonsalvio Montano authore. Heidelbergae, 1567, Michael Schirat. Güssing, Bibliothek des Franziskanerklosters, 4/70.
- ²⁸ BALÁZS Mihály: *Heltai Hálójának forrásáról és eszmetörténeti háttéréről*. ItK, XCVII(1993) 167–196.
- ²⁹ MONOK István – ÖTVÖS Péter: Nem mindent mondtunk el. Beythe István egy Balázs Mihályt is érdeklő kolligátumáról. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum*, Tomus XX. *Balázs Mihály Festschrift*. Szeged. (Megjelenése hosszú idő óta előkészületben).
- ³⁰ PAJKOSSY Györgyné: Ellebodius és baráti körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban. *MKsz*, 1983, 225–242. (40. jegyzet)
- ³¹ BOROSS Klára: A pozsonyi humanista kör könyvei az Egyetemi Könyvtár antikva-gyűjteményében. In: *Az Egyetemi Könyvtár évkönyvei*, 13(2007), 178–184.; *Istvánffy Miklós könyvei*, Nr. 16.
- ³² PAJKOSSY Györgyné: Ellebodius és baráti körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban. *MKsz*, 1983, 225–242. 20 kötetet említ, de csak szám szerint; Farkas Gábor eredményeinek közlése a közeljövőben várható, azonban újabb találatainak dokumentációját rendelkezésemre bocsátotta.
- ³³ OSzK Régi Nyomtatványok Tára, exl. 208b.
- ³⁴ Tiguri, 1555, Christoph Froshover.
- ³⁵ Nem találom ezt a kiadását.
- ³⁶ Közli BERLÁSZ Jenő: Istvánffy Miklós könyvtáráról. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1959*. Bp., 1961. 230. Berlász még nem ismerhette a horvát szakirodalmi tételeket, amelyek ugyancsak a zágrábi jezsuitáknak szóló adományozás tényét említik: VERONA, Eva: *Prinosi povijesti Sveučilišne knjižnice u Zagrebu u prvome razdoblju njena života 1607–1773*. In: *Zbornik naučnih i književno-umjetničkih priloga bivših daka i profesora zagrebačke klasične gimnazije 350-godišnjem jubileju, 1607–1957*. Zagreb, 1957. Istvánffyról: a 359. lapon. Vö. még ROJNIĆ, Matko: *Nacionalna i Sveučilišna Biblioteka*. Zagreb, 1974, 6–7. (2–9. jegyzet)
- ³⁷ BERLÁSZ Jenő: Újabb információk Istvánffy Miklós könyvtáráról. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1972*. Bp., 1974, 216.

Felhasznált irodalom

A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése. Sajtó alá rend. és a függeléket összeáll.: HERNER János – MONOK István. Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 11.

- A reneszánsz Kolozsvár.* Összeállította: KOVÁCS András. Szerk.: KOVÁCS KISS György. Kolozsvár: Kolozsvár Társaság, 2008.
- András Dudith's Library. A partial reconstruction.* Ed. by JANKOVICS József – MONOK István. Szeged: JATE, 1993. PALUMBO, Margherita: „Intorno a un Cardano annotato da Andreas Dudith”. *Bruniana et Capanelliana. Ricerche filosofiche e materiali storico-testuali*, 7(2002)
- Aus Geschichte und Kultur der siebenbürger Sachsen. Ausgewählte Aufsätze und Berichte von Gustav Gündisch.* Köln–Wien: Böhlau, 1987.
- BALÁZS Mihály: Heltai Hálójának forrásáról és eszmetörténeti hátteréről. *ItK*, XCVII(1993) 167–196.
- BALÁZS Mihály – MONOK István: Történetírók Báthory Zsigmond udvarában. Szamosközy István és Baranyai Decsi János kiadatlan műveiről. In: *Magyar reneszánsz udvari kultúra.* Szerk.: R. VÁRKONYI Ágnes. Budapest: Gondolat Kiadó, 1987.
- BERLÁSZ Jenő: Die Entstehung der ungarischen Bibliothekskultur im 16–17. Jahrhundert. In: *Magyar Könyvszemle*, 1974.
- BERLÁSZ Jenő: Istvánffy Miklós könyvtáráról. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1959.* Budapest: OSzK, 1961. 202–240. Nem tartjuk feladatunknak az általa közölt bibliográfiai adatok megismétlését. Ő maga a következő munkát tartotta a legfontosabbnak a könyvtár történetére vonatkozóan: BÓTA Károly: *Istvánffy Miklós.* Budapest: 1938. A Berlász által is leírt (224–225), de akkoriban lappangó Forgách Ferenc-kézirat Kismartonban ma is megvan: Schlossbibliothek, Zimmer V. Kasten B. Regal 5/24. (Zvara Edinának köszönöm a jelzetet.)
- BERLÁSZ Jenő: Istvánffy Miklós könyvtáráról. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1959.* Bp., 1961, 230.
- BERLÁSZ Jenő: Újabb információk Istvánffy Miklós könyvtáráról. *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1972.* Budapest: OSzK, 1974.
- BERLÁSZ Jenő: Újabb információk Istvánffy Miklós könyvtáráról. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1972.* Budapest, 1974.
- BOROSS Klára: A pozsonyi humanista kör könyvei az Egyetemi Könyvtár antikvagyűjteményében. In: *Az Egyetemi Könyvtár évkönyvei*, 13(2007).
- BORSA, Gedeon – WALSH, James E.: Eine gedruckte Selbstbibliographie von Johannes Sambucus. *Magyar Könyvszemle*, 1965.
- BORZSÁK, István: Ein Copernicus-Exemplar aus der Bibliothek des Joannes Sambucus in Debrecen. *Magyar Könyvszemle*, 1965.
- COLTA Elena Rodina: Un exemplar din biblioteca istoricului maghiar Nicolaus Istvánffy, identificat la Arad. In: *Biblioteca și Cercetarea.* VII. Academia R. S. Romania-Filialia Cluj-Napoca, 1983.
- COSTIL, Pierre: *André Dudith humaniste hongrois 1533–1589. Sa vie, son œuvre et ses manuscrits grecs.* Paris: Société D'édition Les Belles Lettres. 1935.

- CSAPODI Csaba: Ungarische Bibliotheksgeschichte. Vom Mittelalter bis zum Frieden von Szathmár (1711). In: *Gutenberg-Jahrbuch*, 1984.
- CSÁSZTVAY Tünde – NYERGES Judit (szerk.): *Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Janikovics Józsefnek. Humanizmus és gratuláció*. Budapest: Balassi Kiadó, 2009.
- DANKANITS Ádám: *XVI. századi olvasmányok*. Bukarest: Kriterion, 1974. *Die Bibliothek Dernschwam. Bücherverzeichniss eines Fugger-Agenten in Ungarn*. Hrsg. von Jenő BERLÁSZ. Szeged, 1984, JATE.
- Die Bibliothek Sambucus, Katalog, Nach der Abschrift von Pál Gulyás*. Hrsg. von István MONOK, Péter ÖTVÖS, András VARGA. Szeged: JATE, 1992.
- HOBSON, Geoffrey D.: „*Et amicorum*”, *The Library* 5. series, Vol. IV, No. 2, 1949.
- HOLUB József: *Istvánffy Pál. Dolgozatok Békefi Remig egyetemi tanári működésének emlékére*. Szerk.: PINTÉR Jenő. Budapest: Stephaneum Nyomda, 1912.
- ISTVÁNFFI Gyula: *A Clusius-codex mycologiai méltatása*. Budapest: 1900.
- JAKÓ Klára: Az első kolozsvári egyetemi könyvtár története és állományának rekonstrukciója (1579–1604). *Scriptum*. Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 16/1. Szeged: 1991.
- FEBVRE, Lucien: Ce qu'on peut trouver dans une série d'inventaires mobiliers. *Annales d'histoire sociale*, 1941.
- MONOK István: Deux siècles de culture de la lecture dans le bassin des Carpates (1526–1730). In: *Le berceau du livre: autour des incunables*. Études et essais offerts au Professeur Pierre Aquilon par ses élèves, ses collègues et ses amis. Sous la dir. de Frédéric BARBIER. *Numéro spéciale de la Revue française d'histoire du livre*. Genève: Droz, 2003, 297–306.
- MONOK István: Die Buch- und Lesekultur in Ungarn der frühen Neuzeit. Teilbilanz der Ergebnisse einer langen Grundlagenforschung (1980–2007). *Mitteilungen der Gesellschaft für Buchforschung in Österreich*, 2008/1.
- MONOK István: *Les bibliothèques et la lecture dans le Bassin des Carpates, 1526–1750*. Paris: Champion 2010.
- MONOK István: Private Bibliotheken in Ungarn im 16. Jahrhundert. In: *Bibliotheken und Bücher im Zeitalter der Renaissance*. Wolfenbütteler Abhandlungen zur Renaissanceforschung. Bd. 16. Hrsg. von Werner ARNOLD. Wiesbaden: Harrassowitz 1997.
- MONOK István: The Union Catalogue of Rare Book Collections in the Carpatian Basin: about the Expert System on Book History in Hungary. *CERL Papers* VII (2007) 7–14.
- MONOK István – ÖTVÖS Péter: Nem mindent mondtunk el. Beythe István egy Balázs Mihályt is érdeklő kolligátumáról. *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum*, Tomus XX. *Balázs Mihály Festschrift*. Szeged. (Eldkészületben).

- MONOK, István: Vingt ans de recherche sur la culture du livre dans le bassin des Carpates. In: *Revue française d'histoire du livre*. Genève: Droz, 2001.
- NEBBIAI DELLA GUARDA, Donatella: Letture e circoli eruditi tra quattro e cinquecento: a proposito dell'Ex libris „et amicorum”. In *I luoghi dello scrivere da Francesco Petrarca agli albori dell'età moderna. Atti del Convegno internazionale di studio dell'associazione italiana dei Paleografi e Diplomatisti, Arezzo, 8–11 ottobre 2003*, a cura di Caterina TRISTANO, Marta CALLERI, Leonardo MAGNIONAMI, Spoleto, 2006.
- NUOVO, Angela: „Et amicorum”: *Costruzione e circolazione del sapere nelle biblioteche privata del cinquecento*, in *Libri, biblioteche e cultura degli ordini regolari nell'Italia moderna attraverso la documentazione della Congregazione dell'Indice*. Atti del Convegno Internazionale, Macerata, 30 maggio – 1 giugno 2006, a cura di Rosa Maria BORRACCINI, Roberto RUSCONI, Città del Vaticano, 2006, Bibliotheca Apostolica Vaticana. (Studi e testi, 434.)
- PAJKOSSY Györgyné: A két Mercurius Gallobelgicus. *Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei*, V(1970)
- PAJKOSSY Györgyné: Ellebodus és barátai körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban. *Magyar Könyvszemle*, 1983.
- PAJKOSSY Györgyné: Ellebodus és barátai körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban. *Magyar Könyvszemle*, 1983.
- ROJNIĆ, Matko: *Nacionalna i Sveučilišna Biblioteka*. Zagreb, 1974.
- SIPOS Gábor: A kolozsvári Református Kollégium könyvtára a XVII. században (Olvasmánytörténeti Dolgozatok, 1.). Szeged: 1991, Scriptum Erdélyi könyvesházak I. Szeged: JATE, 1983.
- VERONA, Eva: Prinosi povijesti Sveučilišne knjižnice u Zagrebu u prvome razdoblju njena života 1607–1773. In: *Zbornik naučnih i književno-umjetničkih priloga bivših daka i profesora zagrebačke klasične gimnazije 350-godišnjem jubileju, 1607–1957*. Zagreb, 1957.